

Najczęstsze Problemy Prawne Nieodpłatnego Poradnictwa Prawnego

2 x NPP

Broszura informacyjna powstała we współpracy
Powiatu Krakowskiego
z Fundacją Rozwoju Przedsiębiorczości "Consilium"

Kraków 2016

Spis treści

Wstęp	2
PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU W POSTĘPOWANIU CYWILNYM	3
INSTYTUCJA ZWOLNIENIA OD KOSZTÓW SĄDOWYCH OSOBY FIZYCZNEJ W POSTĘPOWANIU CYWILNYM.....	7
ALIMENTACJA RODZICÓW WZGLĘDEM DZIECKA-PODSTAWOWE INFORMACJE	11
ZASIEDZENIE NIERUCHOMOŚCI-NA CZYM POLEGA I JAK MOŻNA UZYSKAĆ JEGO STWIERDZENIE	14
USTANOWIENIE, A ZASIEDZENIE SŁUŻEBNOŚCI DROGI KONIECZNEJ	18

Wstęp

Szanowni Państwo,

Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości „Consilium”, w ramach realizacji trzeciego etapu zadania publicznego polegającego na powierzeniu i prowadzeniu na terenie Powiatu Krakowskiego punktów nieodpłatnej pomocy prawnej w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r., ma przyjemność przedstawić Państwu broszurę informacyjną opisującą od strony praktycznej wytypowane zagadnienia prawne.

Radcowie Prawni i Adwokaci udzielający porad prawnych, osobom uprawnionym, wytypowali najczęściej powtarzające się problemy prawne w trakcie poradnictwa, co z kolei stanowiło o doborze pięciu tematów wybranych celem ich opracowania w niniejszej broszurze.

Opracowanie poszczególnych problemów prawnych polegało na ich opisanu w najbardziej typowym aspekcie, a następnie zastosowaniu adekwatnego rozwiązania prawnego. Oczywiście jest że nie można informacji zawartych w tej broszurze traktować jako gotowych rozwiązań nadających się do zastosowania w każdej sprawie, niemniej pełnią one funkcję edukacyjną, zawierając podstawowe, niezbędne wiadomości dotyczące danego problemu prawnego.

Broszura informacyjna może służyć ogółowi społeczeństwa, jednakże z uwagi na to, że dobór poszczególnych tematów powstał na podstawie tylko tych spraw, które zgłaszane były przez osoby spełniające kryteria opisane w ustawie o nieodpłatnej pomocy prawnej, należy przyjąć, że to właśnie ta grupa może być tymże opracowaniem najbardziej zainteresowana i to właśnie tej grupie ma niniejsze opracowanie najbardziej służyć.

Z poważaniem

Piotr Woś

Prezes Zarządu Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości „Consilium”

PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

I. Wstęp

Polski ustawodawca wraz z wprowadzeniem Ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej z dnia 5 sierpnia 2015 r.¹ dokonał uzupełnienia komplementarnego systemu pomocy prawnej dla obywateli wprowadzając równolegle mechanizmy pomocy prawnej istniejące zarówno na etapie sądowym oraz przedsądowym.

W punktach nieodpłatnej pomocy prawnej osoby uprawnione² mogą skorzystać z pomocy na etapie przesądowym, polegającej m.in. na wskazaniu rozwiązania problemu prawnego, lub uzyskaniu informacji o posiadanych uprawnieniach, bądź pomocy w sporządzeniu projektu pisma o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym³. Uprawniony w sytuacji gdy spełnia warunki wskazane w pkt II.1 po skorzystaniu z pomocy prawnej prawnika i pozyskaniu informacji że jego problem nadaje się do rozstrzygnięcia, w szczególności przed sądem cywilnym może samodzielnie lub przy pomocy prawnika pełniącego dyżur w punkcie nieodpłatnej pomocy prawnej złożyć wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. W ramach niniejszego artykułu postaramy się odpowiedzieć na najczęściej pojawiające się wątpliwości związane z prawidłowym sporządzeniem oraz złożeniem wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu cywilnym.

II. Zagadnienia dotyczące ustanowienia radcy prawnego lub adwokata z urzędu

II.1. Kto i w jakich sytuacjach może skorzystać z pełnomocnika z urzędu?

O tym czy konkretna osoba pozostaje w danej sprawie uprawniona do pozyskania pełnomocnika z urzędu decyduje kilka czynników, a ostateczna decyzja każdorazowo należy do sądu rozpoznającego wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Sąd rozpoznając wniosek będzie miał na względzie aspekt majątkowy oraz charakter sprawy w połączeniu z indywidualnymi cechami danej osoby.

O pełnomocnika z urzędu może się starać skutecznie zarówno osoba będąca stroną postępowania cywilnego która uzyskała zwolnienie od kosztów sądowych (również w części) zgodnie z opisem zawartym w artykule pn. „*Institucja Zwolnienia od kosztów sądowych osoby fizycznej w postępowaniu cywilnym*”, jak również osoba fizyczna⁴ która nie złożyła wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. W tym drugim przypadku ustanowienia pełnomocnika z urzędu może żądać osoba która złoży wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu oraz załączy do niego oświadczenie z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny⁵. W tym celu strona obowiązana jest we wniosku zawrzeć osobiste oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Oświadczenie składane jest na urzędowym formularzu

¹ tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz.1255 z późn.zm.

² Artykuł 4 Ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej z dnia 5 sierpnia 2015 r.

³ Więcej patrz art.3 ust.1 Ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej z dnia 5 sierpnia 2015 r.

⁴ W opracowaniu pominięta została problematyka ustanowienia pełnomocnika z urzędu dla osoby prawnej.

⁵ Patrz artykuł 117§2 Kodeksu Postępowania Cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn.Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn.zm.).

który pozostaje udostępniany nieodpłatnie w sądach powszechnych oraz na stronie internetowej www.ms.gov.pl⁷. Sposób i zasady wypełniania formularza oświadczenia zostały określone w artykule pn. „Instytucja Zwolnienia od kosztów sądowych osoby fizycznej w postępowaniu cywilnym”. Należy nadmienić, że strona nie jest w stanie ponieść kosztów pełnomocnika z urzędu w szczególności gdy wykaże, że nie dysponuje zarobkami lub całość stałego dochodu służy zaspokojeniu niezbędnych potrzeb strony lub jej rodziny. Znamionym i wymagającym odnotowania pozostaje również stanowisko sądów zgodnie z którym „strona wdająca się w spór sądowy winna przewidzieć koszty prowadzenia postępowania i zapewnić środki na ich pokrycie”⁸.

Wykazanie przez stronę, iż nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia pełnomocnika profesjonalnego, lub wcześniejsze uzyskanie zwolnienia od kosztów pozostaje niewystarczające. Istotnym jest, że Sąd może uwzględnić wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny⁹. Jak wskazuje się jednolicie w orzecznictwie Sądów powszechnych „Oceny, czy taka potrzeba zachodzi sąd dokonuje biorąc pod uwagę zarówno przymioty osobiste strony, a szczególnie jej nieporadność w formułowaniu żądań i przedstawianiu okoliczności faktycznych sprawy, jak i charakter samej sprawy, jej ewentualne zawitości i konieczność prowadzenia wielowątkowego postępowania dowodowego oraz rozważenia skomplikowanych zagadnień prawnych”¹⁰. W świetle powyższego nie uzyska pomocy prawnej, w szczególności osoba w pełni świadoma swoich praw i obowiązków, prawidłowo formułująca swoje żądania w sprawie w której nie występują skomplikowane zagadnienia prawne i to niezależnie od możliwości finansowych strony. Każdorazowo ocena czy zachodzi konieczność udziału pełnomocnika należy indywidualnie od oceny Sądu, który przykładowo może uznać za konieczny udział pełnomocnika wyłącznie z tego względu że strona z powodu choroby, nie jest w stanie samodzielnie prowadzić sprawy, w szczególności stawiać się na kolejne terminy rozpraw i podejmować prawidłowo czynności procesowych¹¹.

Należy na marginesie odnotować, iż powyższe rodzi pewną wątpliwość dotyczącą zakresu nieodpłatnej pomocy prawnej przewidzianego w art.3 ust.1 Ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej która sprowadza się do pomocy w sporządzeniu projektu pierwszego pisma w sprawie oraz m.in. projektu wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Wątpliwość dotyczy tego czy radca lub adwokat sporządzając projekt pierwszego pisma w sprawie wraz z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu paradoksalnie działając dla „dobra uprawnionego” nie powinien w sposób całkowicie chybiony sformułować żądań¹². Powyższe

⁶ Formularz został ustanowiony Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w Sprawie Określenia Wzoru Oświadczenia o Stanie Rodzinnym, Majątku Dochodach i Źródłach Utrzymania Osoby Fizycznej Ubiegającej się o Ustanowienie Adwokata lub Radcy Prawnego z dnia 15 kwietnia 2010 r. (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 526 z późn.zm.)

⁷ Paragraf 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w Sprawie Określenia Wzoru Oświadczenia o Stanie Rodzinnym, Majątku Dochodach i Źródłach Utrzymania Osoby Fizycznej Ubiegającej się o Ustanowienie Adwokata lub Radcy Prawnego z dnia 15 kwietnia 2010 r. (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 526 z późn.zm.)

⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 3 lipca 2013 r. III AUa 20/13

⁹ Patrz artykuł 117§5 Kodeksu Postępowania Cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn.zm.).

¹⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie - I Wydział Cywilny z dnia 19 lipca 2013 r. I ACz 468/13, podobnie Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie - I Wydział Cywilny z dnia 24 kwietnia 2015 r. (sygn. akt I ACz 244/15)

¹¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 września 2015 r. III AUz 91/15

¹² Jak wskazuje Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 09-06-2015 (sygn. VI ACa 1401/14) „Potrzeba ustanowienia adwokata lub radcy prawnego zachodzi wówczas, gdy strona wnosząca o jego ustanowienie jest nieporadna, ma trudności z samodzielnym podejmowaniem czynności procesowych albo gdy sprawa jest skomplikowana pod względem faktycznym lub prawnym”.

pozostaje całkowicie uzasadnione albowiem Sąd badając wniosek nie ma świadomości, iż wraz z pierwszym pismem sprawie został on sformułowany w asyście pełnomocnika profesjonalnego (który ma za zadanie pomoc w sporządzeniu „projektu pisma”). Dodatkowo w sytuacji oddalenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu ze względu na „poradność strony”, uprawniony pozostaje bez jakiegokolwiek wsparcia, albowiem nieodpłatna pomoc prawna przysługuje wyłącznie na etapie przed-sądowym, a w toku postępowania stronie może przysługiwać wyłącznie pełnomocnik z urzędu. W świetle powyższego Ustawodawca winien dokonać niezbędnych zmian mających na celu uregulowanie sytuacji w której wniosek jest sporządzany w asyście pełnomocnika profesjonalnego, działającego w ramach systemu nieodpłatnego poradnictwa prawnego.

II.2.Co w przypadku odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu?

W przypadku gdy Sąd rozpoznający wniosek uzna, iż którakolwiek z dwóch przesłanek do ustanowienia pełnomocnika z urzędu nie zachodzi wyda postanowienie oddalające wniosek. W terminie 7 dni od otrzymania postanowienia strona może złożyć zażalenie do Sądu wyższej instancji za pośrednictwem Sądu który wydał skarżone postanowienie. Należy mieć na względzie, iż Sąd drugiej instancji będzie miał w szczególności na względzie aktualną sytuację materialną strony wedle chwili na dzień orzekania przez Sąd drugiej instancji¹³. Jeżeli Sąd drugiej instancji negatywnie rozpatrzy zażalenie lub strona nie złoży odwołania to nie będzie można po raz kolejny w danej sprawie starać się o ustanowienie pełnomocnika profesjonalnego powołując się na te same okoliczności które stanowiły uzasadnienie wniosku który został oddalony (co istotne oddalenia nie należy mylić z odrzuceniem lub zwrotem). W sytuacji gdy strona złoży ponowny wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu Sąd nie będzie go rozpatrywał merytorycznie i dokona odrzucenia wniosku¹⁴ postanowieniem na które nie służy zażalenie.

II.3.Czy Sąd ma obowiązek pouczenia strony działającej bez pełnomocnika o możliwości ustanowienia pełnomocnika z urzędu?

Regułą jest, iż Sąd nie ma obowiązku pouczenia każdego o możliwości ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Niemniej, obowiązek Sądu powstaje jeżeli w sposób jednoznaczny ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika że stronie gdyby złożyła taki wniosek sąd przyznałby pełnomocnika z urzędu tj. sprawa ma charakter skomplikowany (zachodzi konieczność ustanowienia pełnomocnika profesjonalnego) oraz strona nie jest w stanie ponieść kosztów pomocy prawnej¹⁵.

II.4.Czy we wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu można wskazać konkretnego radcę prawnego lub adwokata?

W sytuacji gdy wniosek jest uzasadniony i Strona we wniosku wskaże konkretnego adwokata lub radcę prawnego jako pełnomocnika z urzędu to w miarę możliwości i w porozumieniu ze wskazanym adwokatem lub radcą prawnym może dojść do jego

¹³ Tak też podobnie Sąd Apelacyjny w Katowicach - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Postanowieniu z dnia 10 września 2012 r. III AUz 206/12.

¹⁴ Art.117(2) Kodeksu Postępowania Cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn.Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn.zm.).

¹⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 14 października 2004 r. II UK 30/04.

wyznaczenia. Przesłankami negatywnymi pozostają brak zgody lub możliwości prowadzenia sprawy przez wybranego pełnomocnika¹⁶. Ustanowienie pełnomocnika przez Sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego, a pełnomocnik obowiązany jest zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że co innego wynika z postanowienia Sądu o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu, lub w trakcie postępowania dojdzie w szczególności do śmierci strony.

II.5.Czy wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu wstrzymuje bieg terminów postępowania np. do złożenia apelacji lub zażalenia?

Zawsze wniesienie wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu nie ma wpływu na bieg terminu do złożenia zażalenia (w przypadku braku przymusu radcowsko-adwokackiego) lub apelacji¹⁷. Wniesienie wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, czy też zażalenia na odmowę ustanowienia pełnomocnika z urzędu co do zasady nie ma wpływu na bieg toczącego się postępowania sądowego.

Wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu zgłoszony w pozwie, lub przed wytoczeniem postępowania wstrzymuje bieg postępowania, niemniej nie ma to wpływu dla terminów procesowych ponieważ na tym etapie one nie biegną. Nie wstrzymuje terminów wniosek złożony w skardze o wznowienie postępowania¹⁸.

Innym odstępstwem od generalnej zasady jest uprawnienie Sądu polegające na wstrzymaniu rozpoznania sprawy przez Sąd, aż do prawomocnego rozstrzygnięcia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, niemniej tego rodzaju rozwiązanie pozostaje całkowicie do uznania Sądu który orzeka w danym postępowaniu¹⁹.

Odrębną kategorię stanowią terminy do złożenia środków zaskarżenia do Sądu Najwyższego. W sytuacji gdy Sąd uwzględni wniosek złożony przed upływem terminu do złożenia zażalenia składanego do Sądu Najwyższego lub Skargi kasacyjnej (gdy strona prawidłowo zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem) ustanowienie terminy biegną odpowiednio od dnia doręczenia orzeczeń pełnomocnikowi z urzędu²⁰. W przypadku oddalenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w sprawach gdzie występuje przymus radcowsko-adwokacki termin do złożenia środka zaskarżenia biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia. Ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, nie ma wpływu na bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia w przypadku zaistnienia przymusu radcowsko-adwokackiego²¹.

Radca Prawny Bernard Jirnov

¹⁶ Art.117(3) § 3 Kodeksu Postępowania Cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn.Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn.zm.).

¹⁷ Zgodnie z Postanowieniem Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 19 maja 2016 r. (IV CZ 28/16) „Złożenie wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w terminie przewidzianym na wniesienie środka zaskarżenia nie ma wpływu na bieg terminu wniesienia tego środka (art. 124 § 1 w zw. z art. 13 § 2 KPC)”.

¹⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 9 kwietnia 2015 r. (I PZ 2/15).

¹⁹ Art.124§1 Kodeksu Postępowania Cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn.Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn.zm.).

²⁰ Art.124§2-3 Kodeksu Postępowania Cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn.Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn.zm.).

²¹ Art.124§4-5 Kodeksu Postępowania Cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. (tekst jedn.Dz.U. z 2014 r. poz. 101 z późn.zm.).

INSTYTUCJA ZWOLNIENIA OD KOSZTÓW SĄDOWYCH OSOBY FIZYCZNEJ W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Zasady ponoszenia kosztów sądowych przez strony postępowania cywilnego zostały uregulowane w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (k.p.c.). O obowiązku poniesienia przez stronę kosztów postępowania sąd rozstrzyga w orzeczeniu końcowym. Regułą w postępowaniu procesowym pozostaje, iż strona przegrywająca spór obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (tak: art. 98 § 1 k.p.c.). Od reguły istnieje kilka wyjątków – gdy przeciwnik nie dał powodu do wytoczenia powództwa i uznał żądanie przy pierwszej czynności, gdy żądanie zostaje uwzględnione wyłącznie w części lub gdy zachodzą tzw. szczególnie uzasadnione okoliczności. Odmiennie, w przypadku postępowania nieprocesowego (wszczynanego z urzędu lub na wniosek) każda ze stron ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Rozpatrując instytucję zwolnienia osoby fizycznej od kosztów sądowych należy na wstępie pamiętać, iż postępowanie cywilne ma charakter odpłatny i już przy wniesieniu pozwu/ wniosku lub środka zaskarżenia konieczne jest uiszczenie stosownej opłaty sądowej. Brak wniesienia opłaty skutkuje wezwaniem przez sąd do uiszczenia braków formalnych, a w przypadku jej nie uzupełnienia – zwrotem pozwu/wniosku lub odrzuceniem środka zaskarżenia. W przypadku, kiedy strona nie posiada środków umożliwiających uiszczenie opłaty sądowej możliwe jest skorzystanie z instytucji tzw. zwolnienia od kosztów sądowych – w całości lub w części. Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych, wprowadzona przez Ustawodawcę w ustawie z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (u.k.s.c.), stanowi wyjątek od zasady odpłatności postępowania sądowego i ma na celu umożliwienie osobom ubogim realizację przysługującego im prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Zwolnienie od kosztów sądowych w całości oznacza, iż strona nie uiszcza opłat sądowych i nie ponosi wydatków, które obciążają tymczasowo Skarb Państwa. Przesłanką do uzyskania tego rodzaju zwolnienia jest wykazanie przez stronę, iż nie jest w stanie ponieść kosztów postępowania bez uszczerbku dla utrzymania siebie i rodziny. W sytuacji gdy strona jest w stanie ponieść tylko część tych kosztów sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w części. Częściowe zwolnienie o kosztów polega na zwolnieniu od poniesienia albo ułamkowej lub procentowej ich części, albo określonej ich kwoty, albo niektórych opłat lub wydatków. Względnie polegać może na przyznaniu zwolnienia co do pewnej części roszczenia lub co do niektórych roszczeń dochodzonych łącznie. Zakres zwolnienia sąd określa w postanowieniu. Należy jednak mieć na uwadze, iż **zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi**. A zatem przegrywając spór pomimo zwolnienia od kosztów możemy zostać obciążeni obowiązkiem zwrotu przeciwnikowi kosztów procesu.

Zaznaczyć należy, iż o zwolnieniu od kosztów orzeka sąd wyłącznie na wniosek. Wniosek o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych należy zgłosić na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Jeśli nie mamy

miejsca zamieszkania w siedzibie tego sądu, wniosek składa się w sądzie rejonowym właściwym dla miejsca zamieszkania, który następnie przekazuje go sądowi właściwemu. Do wniosku należy koniecznie dołączyć prawidłowo wypełnione i podpisane oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Wzór formularza można uzyskać ze strony internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości lub w biurze obsługi interesanta danego sądu. Brak oświadczenia skutkować będzie wezwaniem przez sąd do uzupełnienia braków formalnych lub w przypadku gdy strona jest reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego – zwrotem wniosku. Wniosek zwrócony przez sąd nie wywołuje skutków prawnych.

Oświadczenie wypełniamy według stanu istniejącego w dniu jego sporządzenia. Pamiętać należy, iż stronę, która uzyskała zwolnienie od kosztów sądowych na skutek świadomego podania nieprawdziwych okoliczności, sąd skáže na grzywnę w wysokości do 1000 złotych. W takiej sytuacji obok grzywny strona powinna uiścić wszystkie przepisane opłaty i pokryć obciążające ją wydatki. Osobę, która ponownie zgłosiła wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, świadomie podając nieprawdziwe okoliczności sąd, odrzucając wniosek, skazuje na grzywnę w wysokości do 2000 złotych.

W oświadczeniu należy wypełnić czytelnie wszystkie niezaciemnione rubryki – poprzez wpisanie informacji lub ich przekreślenie. Wypełnianie oświadczenia rozpoczynamy od wskazania sądu, do którego składamy wniosek – nazwy sądu, wydziału, adresu siedziby oraz sygnatury sprawy (chyba, że oświadczenie dołączamy do pozwu lub wniosku – wówczas rubrykę przekreślamy lub piszemy: brak). Następnie należy podać dane osobowe wnioskodawcy – imię, nazwisko i numer pesel (w przypadku braku – imiona rodziców) oraz wypełnić rubrykę ze stanem rodzinnym. Istotnym jest, iż w pozycji stan rodzinny wymieniamy wyłącznie osoby, z którymi prowadzimy wspólne gospodarstwo domowe. W przypadku jednoosobowego gospodarstwa całość rubryki przekreślamy. Kolejnym krokiem jest podanie stanu majątkowego w postaci: nieruchomości (z zaznaczeniem tytułu prawnego oraz posiadanego udziału - w przypadku współwłasności) oraz pozostałego majątku (oszczędności, papierów wartościowych, innych praw majątkowych, wierzytelności oraz innych przedmiotów wartościowych (ruchomości) o wartości wyższej niż 5000 zł).

Nadto koniecznym jest poinformowanie sądu czy wnioskodawca posiada nieruchomość: przeznaczoną do zamieszkiwania, rolną lub inne. Przy wskazaniu nieruchomości należy podać adres, powierzchnię działki, domu /mieszkania w m² i szacunkową wartość (+ przeznaczenie - przy nieruchomości innej niż zamieszkiwana). W przypadku nieruchomości rolnej: adres, powierzchnię w hektarach, szacunkową wartość i sposób rolniczego wykorzystania; jeżeli nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne, należy wskazać osobno powierzchnię gruntów rolnych i leśnych, liczbę budynków, liczbę i rodzaj urządzeń służących do produkcji, liczbę i rodzaj inwentarza żywego.

Podobnie szczegółowe wyliczenia dotyczą pozostałego majątku. Wszelkie informacje niezbędne do zawarcia w oświadczeniu znajdują się na zaciemnionym polu. Jeżeli nie jest możliwe wpisanie wszystkich danych w formularzu, należy umieścić te dane na dodatkowej karcie formatu A4, ze wskazaniem uzupełnianej rubryki. Pod dodaną treścią należy złożyć podpis.

Końcową częścią oświadczenia są informacje o dochodach i źródłach utrzymania wnioskodawcy i osób pozostających z nim we wspólnym gospodarstwie domowym (pkt. 6 oświadczenia), zobowiązaniach i stałych wydatkach (pkt. 7 oświadczenia), a także inne dane, uznane przez wnioskodawcę za istotne (pkt. 8 oświadczenia). Częstym problemem dostrzeganym w praktyce jest sposób umieszczenia małoletnich członków gospodarstwa domowego w pkt. 6 oświadczenia. Z uwagi na fakt, iż osoby małoletnie, co do zasady nie uzyskują dochodu sugerowanym rozwiązaniem jest skreślenie rubryki „z jakiego tytułu” oraz „dochód miesięczny/roczny netto” lub wpisanie w ww. polach „brak”. W przypadku gdy małoletni ma przyznane na swoją rzecz świadczenie alimentacyjne, należy je ująć w dochodach. Co do pozostałych domowników istotnym jest wskazanie dochodu netto, a więc tego, co faktycznie jest wypłacane, po odprowadzaniu składek i podatków.

Na poczet zwolnienia od kosztów sądowych warto dodać, iż przy zobowiązaniach i stałych wydatkach kluczowe znaczenie mają te, związane z kosztami utrzymania mieszkania (czynsz, energia elektryczna, gaz, woda, śmieci itp.) oraz własnej osoby (wyżywienie, chemia, kosmetyki, ubrania, leki, materiały edukacyjne itp.). Często praktyką pozostaje natomiast wskazywanie przez wnioskodawców jako stałych wydatków zobowiązań kredytowych oraz pożyczek. Tymczasem, jak wynika z bogatego orzecznictwa sądów powszechnych fakt regulowania przez stronę innego zadłużenia nie może przesądzać o konieczności udzielenia zwolnienia od ponoszenia kosztów sądowych, gdyż w praktyce oznaczałoby to, że osoby posiadające znaczne zadłużenie z zasady korzystałyby ze zwolnienia od wszelkich kosztów związanych z postępowaniem sądowym, co w oczywisty sposób jest sprzeczne z regulacją dotyczącą samej instytucji zwolnienia od kosztów sądowych. W orzecznictwie podkreśla się, iż strona powinna się liczyć z kosztami związanymi z prowadzeniem sprawy i gromadzić potrzebne środki z dochodów uzyskanych w dłuższym okresie.

Wreszcie, dla prawidłowego sporządzenia oświadczenia wymagalnym jest także wskazanie daty i miejscowości oraz złożenie własnoręcznego podpisu pod oświadczeniem. Do oświadczenia warto załączyć dowody na okoliczność uzyskiwanego dochodu oraz ponoszonych kosztów utrzymania, pozwala to bowiem uprawdopodobnić podnoszone we wniosku twierdzenia i ułatwia sądowi ocenę merytoryczną wniosku.

Prawidłowo wypełnione oświadczenie wraz z wnioskiem podlega ocenie sądu rozpoznającego sprawę, który postanowieniem orzeka w przedmiocie zwolnienia od kosztów lub jego odmowy. Na etapie oceny wniosku, jaki i po jego rozpatrzeniu sąd może przeprowadzić dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub z niego korzystającej. Sąd cofa zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli okazało się, że okoliczności, na podstawie których je przyznano, nie istniały lub przestały istnieć. W obu wypadkach strona obowiązana jest uiścić wszystkie przepisane opłaty oraz zwrócić wydatki, jednakże w drugim wypadku sąd może obciążyć stronę tym obowiązkiem także częściowo, stosownie do zmiany, jaka nastąpiła w jej stosunkach.

Na postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przysługuje zażalenie, w terminie 7 dni od dnia jego odebrania. Zażalenie nie podlega opłacie sądowej i jest składane do sądu wyższej instancji za pośrednictwem sądu, który

rozstrzygał wniosek. Co istotne, w razie prawomocnego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych strona nie może ponownie domagać się zwolnienia, powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku - ponowny wniosek oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. W sytuacji, gdy oddalony wniosek został złożony wraz z pismem podlegającym opłacie, termin na uzupełnienie opłaty od pisma – pod rygorem zwrotu lub odrzucenia, wynosi 7 dni. Uzupełnienie opłaty powinno zostać dokonane bez odrębnych wezwań sądu.

Podsumowując, instytucja zwolnienia od kosztów sądowych umożliwia stronie uzyskanie prawa do sądu, gdy nie posiada ona środków na prowadzenie postępowania. Jednakże, zwolnienie ma charakter wyjątkowy i tak powinno być przez strony traktowane. Nieprzemyślane skorzystanie ze zwolnienia nieść może za sobą odpowiedzialność w postaci poniesienia kosztów postępowania, jak również obciążenia grzywną.

Radca Prawny Joanna Szyjka-Matuszyk

ALIMENTACJA RODZICÓW WZGLĘDEM DZIECKA-PODSTAWOWE INFORMACJE

1. Kiedy dziecku należą się alimenty? Do kiedy można pobierać alimenty?

Zgodnie z art. 128. kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej jako krio) - obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny) obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo. Natomiast zgodnie z art. 133. § 1 krio rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania. Obowiązek alimentacyjny rodziców wobec dziecka jest uszczegółowieniem ogólnego obowiązku "troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka" jak również należyte przygotowanie go, odpowiednio do jego uzdolnień, do pracy zawodowej. Obowiązek alimentacyjny nie jest ograniczony żadnym terminem i nie jest również związany ze stopniem wykształcenia - nie ustaje z chwilą osiągnięcia przez dziecko określonego stopnia wykształcenia, nie ustaje także automatycznie z chwilą osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Dziecko pełnoletnie, ale dalej pobierające naukę, które nie może się samodzielnie utrzymać dalej ma prawo do pomocy rodziców, w tym świadczeń alimentacyjnych, a obowiązkiem rodziców jest, w zakresie swoich możliwości zarobkowych i majątkowych, takie dziecko utrzymywać.

Dla potwierdzenia jego stanowiska przedstawiam tezę Wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 15 lipca 2015 r. I **ACa 205/15** - *O wygaśnięciu obowiązku alimentacyjnego decyduje kryterium osiągnięcia przez dziecko zdolności do samodzielnego utrzymania się. Należy przyjąć, że dziecko osiąga zdolność do samodzielnego utrzymania dopiero wtedy, gdy ukończy naukę i otrzyma należyte przygotowanie do pracy i bez znaczenia jest czy naukę pobiera w trybie dziennym, czy zaocznym o ile nie pracuje.*

O wygaśnięciu obowiązku alimentacyjnego decyduje zatem wyłącznie kryterium osiągnięcia przez dziecko zdolności do samodzielnego utrzymania się. Należy jednak wskazać, że jeżeli pełnoletnie dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się (133 § 3 krio) rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem niego.

2. Od czego zależy wysokość alimentów?

Wysokość świadczeń alimentacyjnych uzależniona jest od dwóch przesłanek: (art. 135 § 1 krio):

1. od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego – tj. czyli takich wydatków na dziecko, aby zapewnić mu odpowiedni poziom życia w danym dla niego okresie życia,
2. od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego - czyli nie faktyczny poziom zarobków zobowiązanego rodzica, ale jaki byłby jego dochód gdyby dokładał wszelkich starań, z uwzględnieniem jego osobistych możliwości.

Zakres usprawiedliwionych potrzeb dziecka powinien być ustalony w ten sposób, aby w razie ich zaspokojenia stopa życiowa dziecka była taka sama jak stopa życiowa rodziców. Wysokość alimentów zależy od wielu czynników. – wieku dziecka, stanu zdrowia, zainteresowań. Przykładowo, wysokość alimentów przysługujących choremu dziecku, powinna być wyższa niż dla zdrowego dziecka.

Nawet trudna sytuacja materialna i życiowa rodziców nie zwalnia ich od obowiązku świadczenia na potrzeby dzieci. Rodzice obowiązani są dzielić się z dziećmi nawet bardzo szczupłymi dochodami. (tak: Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 30 grudnia 2015 r. sygn. III AUa 472/15).

Należy podkreślić, iż obowiązek alimentacyjnego rodzica względem dziecka, nie musi być jedynie obowiązkiem alimentacyjnym sensu stricto: tj. świadczeniem pieniężnym. Obowiązek alimentacyjny może polegać na osobistych staraniach o utrzymanie lub o wychowanie uprawnionego to oznacza, że obowiązek alimentacyjny rodzica, który opiekuje się dzieckiem na co dzień podlega odpowiedniemu zmniejszeniu.

Określenie, w jakiej wysokości każde z rodziców zobowiązane jest do ponoszenia utrzymania i wychowania dziecka, powinno nastąpić przez zasądzenie ustalonej kwoty od tego z rodziców, które nie ma dziecka u siebie, przy czym pozostałe koszty w pieniądzu lub wyrażające się w osobistych staraniach o wychowanie dziecka ponosi drugie z rodziców (orzeczenie SN z 19 marca 1952 r., C 964/51, NP 1952, nr 5, s. 83).

3.Czy świadczenie na dziecko otrzymywane od Państwa mają wpływ na wysokość alimentów?

Nowelizacją z dnia 20 sierpnia 2016 r. wprowadzono istotną nowelizację art. 135 § 3 kpc i rozwiewając wszelkie wątpliwości wskazano, że na zakres świadczeń alimentacyjnych nie wpływają

- 1) świadczenia, wydatki i inne środki finansowe związane z umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- 2) świadczenie wychowawcze, o którym mowa w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. poz. 195); (znane szerzej jako świadczenie „500+”)
- 3) świadczenia rodzinne, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 114, z późn. zm.).

Świadczenia jakie Państwo wypłaca rodzicom, aby ułatwić wychowanie dziecka nie może zastępować obowiązku rodziców, gdyż to rodzice zobowiązani są do utrzymywania swoich dzieci.

4.Co zrobić, gdy dłużnik alimentacyjny wyzbywa się majątku?

Aby ułatwić dochodzenia świadczeń alimentacyjnych, jednocześnie utrudnić celowego zaniżania swoich możliwości majątkowych przez rodzica zobowiązanego do alimentacji ustawodawca wprowadził przepis art. 136 krio służący ochronie interesu osoby uprawnionej do alimentów. Zgodnie z nim jeśli dłużnik alimentacyjny w ostatnich trzech latach przed sądowym dochodzeniem świadczeń alimentacyjnych bez ważnego powodu zrzekł się prawa majątkowego lub w inny sposób dopuścił do jego utraty albo jeżeli zrzekł się zatrudnienia lub zmienił je na mniej zyskowne, Sąd nie uwzględni wynikłej stąd zmiany przy ustalaniu zakresu świadczeń alimentacyjnych. Sąd zasądzi świadczenie jakby do zmiany nigdy nie doszło.

5.Co zrobić, gdy dłużnik alimentacyjny nie jest w stanie płacić?

W takiej sytuacji można pozwać dziadków dziecka. Zgodnie z art. 132 krio gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności albo gdy osoba ta nie jest w stanie uczynić zadość swemu obowiązkowi lub gdy uzyskanie od niej na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami powstaje obowiązek alimentacyjny dalszych krewnych np. rodziców dłużnika, a dziadków dziecka lub dalszej rodziny.

6.Zasądzone alimenty już nie wystarczają?

W razie zmiany okoliczności można żądać zmiany orzeczenia dotyczącego obowiązku alimentacyjnego. W pozwie należy jednak wskazać, jakie okoliczności (np. zmiana szkoły, konieczność pobierania korepetycji, konieczność specjalistycznego leczenia i zakupu leków) przemawiają za podniesieniem alimentów.

7.Gdzie wytoczyć powództwo?

Powództwo wytacza się przed Sądem Rejonowym właściwym ze względu na miejsce zamieszkania małoletniego dziecka.

Adwokat Magdalena Wasilewska

ZASIEDZENIE NIERUCHOMOŚCI-NA CZYM POLEGA I JAK MOŻNA UZYSKAĆ JEGO STWIERDZENIE

1.Zasiedzenie - pojęcie

W doktrynie prawa cywilnego przyjmuje się, iż „Zasiedzenie jest sposobem nabycia własności rzeczy (a także niektórych innych praw, np. służebności) przez długotrwały upływ czasu związany z wykonywaniem uprawnień właścicielskich przez osobę niebędącą właścicielem (posiadacza samoistnego). Stanowi zatem instrument korekty stosunków własnościowych, polegającej na usankcjonowaniu zadawnionych stanów faktycznych²²”. Wskazać w tym miejscu należy, iż zasiedzieć można nie tylko nieruchomości ale także rzeczy ruchome. Odnośnie nieruchomości, zasiedzenie zostało uregulowane w art. 172 § 1 Kodeksu cywilnego, zgodnie z którym „Posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie). Zgodnie z § 2 ww. przepisu „Po upływie lat trzydziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze”. Od 30 kwietnia 2016 r. do ww. artykułu wprowadzony został § 3 określający dodatkowe warunki konieczne do spełnienia w przypadku zasiedzenia nieruchomości rolnej, które są następujące: „Nabyć nieruchomość rolną w rozumieniu przepisów ustawy, o której mowa w art. 166 § 3, przez zasiedzenie może jedynie rolnik indywidualny w rozumieniu przepisów tej ustawy, jeżeli - ustalona zgodnie z przepisami art. 5 ust. 2 i 3 tej ustawy - powierzchnia nabywanej nieruchomości rolnej wraz z nieruchomościami rolnymi stanowiącymi jego własność nie przekroczy 300 ha użytków rolnych”.

Zasiedzenie ruchomości uregulowane natomiast zostało w art. 174 § 1 Kodeksu cywilnego zgodnie z którym „Posiadacz rzeczy ruchomej niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada rzecz nieprzerwanie od lat trzech jako posiadacz samoistny, chyba że posiada w złej wierze”. Treść przytoczonych powyżej regulacji wskazuje zatem na spore różnice pomiędzy zasiedzeniem nieruchomości a rzeczy ruchomych – w szczególności w zakresie upływu czasu koniecznego do zasiedzenia rzeczy oraz świadomości posiadacza samoistnego rzeczy. W przypadku bowiem rzeczy ruchomych zła wiara po stronie posiadacza samoistnego całkowicie wyklucza możliwość zasiedzenia takiej rzeczy bez względu na okres przez jaki ją posiada. W dalszej części artykułu szerzej omówione zostanie instytucja zasiedzenia nieruchomości.

2.Warunki nabycia nieruchomości przez zasiedzenie

Z przytoczonego powyżej art. 172 Kodeksu cywilnego wynika, że zasiedzenie nieruchomości następuje z mocy prawa, po spełnieniu określonych przez prawo przesłanek. Pierwszą z nich jest, by osoba na rzecz której ma nastąpić zasiedzenie, była tzw. posiadaczem samoistnym nieruchomości, której dotyczy zasiedzenie. Posiadacz samoistny, jak wynika z art. 366 Kodeksu cywilnego, jest to osoba, która faktycznie włada daną nieruchomością tak jak właściciel. W nauce prawa cywilnego wyróżnia się tutaj nie tylko

---

²² R. Morek (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. dr hab. Konrad Osajda, Warszawa 2016, komentarz do art. 172 KC

element fizyczny tego władztwa, ale również bardzo ważne jest nastawienie psychiczne posiadacza do jego wykonywania tj. nastawienie psychiczne posiadacza do wykonywanego władztwa²³. Posiadacz samoistny musi zatem nie tylko zachowywać się jak właściciel danej nieruchomości (czyli np. oddać ją komuś w dzierżawę) ale przede wszystkim musi czuć się właścicielem tej nieruchomości. W literaturze podkreśla się, iż „*Do typowych okoliczności wskazujących na samoistność posiadania można zaliczyć uzyskanie posiadania w wykonaniu nieważnej umowy, która miała doprowadzić do przeniesienia własności (np. sprzedaż, darowizna) oraz objęcie rzeczy przez spadkobierców dotychczasowego posiadacza samoistnego niebędącego właścicielem, czy też przez osoby, które uważały się za spadkobierców dotychczasowego właściciela*”²⁴. Co ważne, by zasiedzieć nieruchomość - stosownie do art. 172 kodeksu cywilnego - należy mieć ją w posiadaniu samoistnym przez 20 (dobra wiara) lub 30 lat (zła wiara). Długość okresu zasiedzenia zależy zatem od wystąpienia u posiadacza dobrej lub złej wiary.

3. Dobra a zła wiara

Dobra wiara osoby zmierzającej do zasiedzenia, polega na tym, iż osoba ta „*pozostaje w błędnym, ale uzasadnionym okolicznościami przeświadczeniu, że przysługuje mu prawo własności*”²⁵. W złej wierze pozostaje natomiast ten, „*któ wie albo wiecieć powinien, że prawo własności nie przysługuje jemu, tylko innej osobie*”²⁶. Decydujące przy ocenie dobrej/złej wiary będą elementy subiektywne dotyczące stanu świadomości posiadacza²⁷. Co ważne wystąpienie dobrej, czy złej wiary ocenia się na chwilę wejścia danej osoby w posiadanie rzeczy i nie jest wymagane – w przeciwieństwie do zasiedzenia nieruchomości – pozostawanie w dobrej wierze przez cały okres posiadania nieruchomości. Co również istotne ustawodawca, w art. 7 Kodeksu cywilnego, wprowadził domniemanie posiadania w dobrej wierze. Oznacza to, iż osoba wskazująca na złą wiarę posiadacza samoistnego, będzie musiała ten fakt udowodnić przed sądem.

4. Ciągłość posiadania

Kolejnym elementem koniecznym do wystąpienia zasiedzenia jest ciągłość posiadania samoistnego. Oznacza to, że nie może ono zostać przerwane. Zgodnie z treścią art. 175 kodeksu cywilnego „*Do biegu zasiedzenia stosuje się odpowiednio przepisy o biegu przedawnienia roszczeń*”. W literaturze podkreśla się, iż przerwanie biegu terminu do zasiedzenia nieruchomości następuje w szczególności w przypadku podjęcia „*(...) czynności przed sądami lub innymi organami powołanymi do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń wynikających z prawa własności albo przed sądami polubownymi, przedsięwzięte bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia prawa własności. Powszechnie wskazuje się, że chodzi o akcje podjęte przeciwko posiadaczowi samoistnemu, w szczególności wniesienie powództwa windykacyjnego (art. 222 § 1 KC), powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 10*

²³ tak: Gołębiowski (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. prof. dr hab. Edward Gniewek, prof. dr hab. Piotr Machnikowski, Warszawa 2016, komentarz do art. 172 KC.

²⁴ Ibidem.

²⁵ E. Gniewek, (w:) *System PrPryw*, t. 3, 2013, s. 641.

²⁶ J. Kępiński, (w:) *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1-449*¹¹, pod red. prof. dr hab. Maciej Gutowski, Warszawa 2016, komentarz do art. 172.

²⁷ zob. post. SN z 19.7. 2000 r., II CKN 282/00, Opubl.: Legalis.

KWU), powództwa o ustalenie prawa własności (art. 189 KPC)²⁸. Jeśli zatem, przed upływem wymaganego prawem terminu po którym następuje zasiedzenie, właściciel nieruchomości wystąpi z którymś ze wskazanych powyżej powództw, wówczas doprowadzi do przerwania biegu terminu zasiedzenia. Skutek takiego działania dla posiadacza samoistnego jest bardzo niekorzystny - przerwany termin biegu zasiedzenia zaczyna bowiem biec na nowo. Na pocieszenie wskazać należy, iż – podobnie jak w przypadku dobrej wiary - również w tym zakresie ustawodawca, w art. 340 Kodeksu cywilnego, przyjął domniemanie posiadania ciągłego, co powoduje, iż to na osobie wskazującej brak ciągłości posiadania samoistnego spoczywał będzie ciężar udowodnienia tej okoliczności przed sądem.

5. Wniosek o zasiedzenie nieruchomości

Postępowanie w sprawie stwierdzenia zasiedzenia wszczynane jest wyłącznie na wniosek osoby zainteresowanej rozstrzygnięciem, sąd nie ma możliwości wszczęcia postępowania w przedmiocie zasiedzenia nieruchomości z urzędu. Zgodnie z art. 609 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego „Do zgłoszenia wniosku o stwierdzenie zasiedzenia własności uprawniony jest każdy zainteresowany”. W literaturze podkreśla się, iż w sprawie o zasiedzenie „(...) wnioskodawcą może być każdy zainteresowany, w rozumieniu art. 510 KPC, zatem każdy z nich ma prawo do uzyskania takiego wyniku postępowania”²⁹. Wśród osób zainteresowanych w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia wyróżnia się w doktrynie:

- 1) osobę, na rzecz której zasiedzenie ma być stwierdzone (posiadacz samoistny),
- 2) spadkobiercę posiadacza samoistnego
- 3) następcę prawnego posiadacza samoistnego,
- 4) wierzyciela posiadacza samoistnego,
- 5) właściciela sąsiedniej nieruchomości dochodzącego ustanowienia służebności³⁰.

We wniosku wnioskodawca powinien wymienić innych zainteresowanych w sprawie, którzy stają się uczestnikami postępowania. Jeśli tego nie uczyni sąd – zgodnie z treścią art. 609 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego - wezwie innych zainteresowanych poprzez dokonanie ogłoszenia. W treści wniosku wskazać należy czego domaga się wnioskodawca oraz przedstawić uzasadnienie swoich roszczeń – w przypadku wniosku o zasiedzenie sprowadzać się ono będzie do wykazania przesłanek koniecznych dla stwierdzenia zasiedzenia omówionych powyżej. W tym zakresie należy także przedstawić wszelkie dowody, które będą świadczyły o ich zaistnieniu. Ponadto, zgodnie z art. 607 kodeksu postępowania cywilnego „Do wniosków, dotyczących nieruchomości ujawnionych w księdze wieczystej lub dla których prowadzony jest zbiór dokumentów, należy dołączyć odpis z księgi wieczystej albo zaświadczenie o stanie prawnym, jaki wynika ze zbioru dokumentów”. Podpisany wniosek w stosownej ilości egzemplarzy wraz z załącznikami (po jednym dla Sądu oraz każdego z pozostałych uczestników postępowania) złożyć należy do Sądu Rejonowego w okręgu którego położona jest nieruchomość (art. 606 w zw. z art. 507 Kodeksu postępowania cywilnego). W przypadku nieruchomości położonych w Gminie Andrychów będzie to Sąd Rejonowy w Wadowicach. Opłata sądowa od wniosku jest stała i

---

²⁸ Gołębiowski (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, pod red. prof. dr hab. Edward Gniewek, prof. dr hab. Piotr Machnikowski, Warszawa 2016, komentarz do art. 175 KC.

²⁹ N. Krej (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, pod red. prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ, 2016, komentarz do art. 609 KPC.

³⁰ Ibidem.

wynosi – bez względu na wartość nieruchomości będącej przedmiotem postępowania – dwa tysiące złotych. Dowód uiszczenia opłaty – czy to przelewem na rachunek bankowy sądu czy też gotówką w kasie sądu – winien zostać dołączony do wniosku.

Radca Prawny Tomasz Jarczyk³¹

---

³¹ Radca prawny, absolwent Wydziałów Prawa i Administracji Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uczestnik podyplomowego kursu zawodowego dla prawników z zakresu prawa procesowego oraz umów, organizowany przez Szkołę Prawa Procesowego Ad Exemplum z siedzibą w Warszawie. Specjalista z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, prawa cywilnego, prawa administracyjnego oraz prawa gospodarczego. Właściciel Kancelarii Radcy Prawnego Expressis Verbis Tomasz Jarczyk z siedzibą w Chrzanowie.

USTANOWIENIE, A ZASIEDZENIE SŁUŻEBNOŚCI DROGI KONIECZNEJ

Najprostszą drogą (zakładającą jednak chęć polubownego rozwiązania sporu, o którą najczęściej jest wyjątkowo trudno), zmierzającą ku zapewnieniu dostępu nieruchomości do drogi publicznej zdaje się pozostawać ustanowienie służebności drogi koniecznej w drodze umowy sporządzanej przez właścicieli nieruchomości w formie aktu notarialnego. Z treści obowiązujących regulacji (art. 245 § 2 k.c.) wynika, co prawda iż w/w forma oświadczenia przewidziana jest wyłącznie dla właściciela nieruchomości, przez którą przebiegać ma służebność (nieruchomość obciążona), jednak najczęściej również oświadczenie właściciela nieruchomości na rzecz której ustanawiana jest służebność (nieruchomość władająca) pozostaje złożone w tożsamej formie. Nie podlega przy tym wątpliwości, iż sporządzenie aktu notarialnego pozostaje uzasadnione nie tylko ze względów ekonomicznych (postępowania o ustanowienie drogi koniecznej oraz o stwierdzenie zasiedzenia drogi koniecznej wiążą się z koniecznością wniesienia wpisu sądowego oraz dalszymi kosztami wnikającymi chociażby z powołania biegłych), względów czasowych (w zależności od stopnia skomplikowania sprawy oraz relacji istniejących między właścicielami sąsiednich nieruchomości, możliwe pozostaje, rozpatrywanie tego typu spraw nawet przez okres kilku lat), ale także zdaje się pozostawać najmniej angażującym dla ewentualnych Stron postępowania, co nie naraża na groźbę pogorszenia relacji sąsiedzkich.

Brak porozumienia pomiędzy właścicielami nieruchomości powoduje, iż koniecznym staje się skorzystanie z regulacji ustawowych przewidujących instytucje mające na celu zapewnienie dostępu nieruchomości do drogi publicznej. W zależności od okoliczności sprawy, możliwe pozostaje zatem wszczęcie postępowania o ustanowienie drogi koniecznej lub o stwierdzenie zasiedzenia służebności drogi koniecznej.

Oczywistym pozostaje, iż pierwszym z warunków, wiążącym się z postępowaniem o stwierdzenie zasiedzenia służebności drogi koniecznej jest ten związany z koniecznością upływu określonego ustawą okresu. Powyższe powoduje, iż już na początkowym etapie możliwe jest szybkie wyeliminowanie jednej z „dróg” postępowania właśnie z uwagi na brak upływu czasu, gwarantującego skuteczne złożenie wniosku o zasiedzenie. Oczywistym jest także, iż sam upływ 20 lub 30 lat (w zależności od dobrej lub złej wiary osoby władającej nieruchomością, a precyzyjniej korzystającej z nieruchomości w sposób odpowiadający treści służebności) nie pozostaje wystarczającym do uwzględnienia wniosku (o czym mowa będzie w dalszej części niniejszego artykułu), jednak pozostaje warunkiem na tyle jednoznacznym, iż jego weryfikacja najczęściej pozwala na wybór właściwego rodzaju postępowania.

I. Analizując możliwość zapewnienia dojazdu do nieruchomości w trybie postępowania o ustanowienie drogi koniecznej, przywołać należy dyspozycję art. 145 k.c., który wprowadza instytucję drogi koniecznej, wskazuje na przesłanki spełnienie których umożliwia skuteczne wystąpienie z wnioskiem, a także zawiera wytyczne służące ustaleniu przebiegu drogi. W pierwszej kolejności konieczne jest, zatem rozważenie przez właściciela nieruchomości, czy owa nieruchomość pozbawiona jest dostępu do drogi publicznej. Co istotne, nawet w sytuacji, w której takowy dostęp istnieje, nie będąc jednak dostępem „odpowiednim”, nie jest wykluczone, iż wniosek zostanie uwzględniony. Z drugiej strony jednak, należy mieć na

względzie, iż zgodnie ze stanowiskiem istniejącym na gruncie orzecznictwa, a wyrażonym chociażby w postanowieniu Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 1 grudnia 2011r. (sygn. III Ca 824/11): „...osoba ubiegająca się o ustanowienie drogi koniecznej powinna przede wszystkim wykorzystać istniejące możliwości dojazdu do drogi publicznej.” W świetle powyższego, jako największy problem jawi się, zatem ocena czy dostęp nieruchomości do drogi publicznej jest odpowiedni, czy też nie. Weryfikacja owej przesłanki zależeć będzie każdorazowo od stanu faktycznego sprawy, bowiem brak jest w obowiązującym stanie prawnym precyzyjnego oznaczenia zakresu znaczeniowego pojęcia: „odpowiedni dostęp do drogi publicznej”. Warto zaznaczyć jest także, iż droga ustanowiona w toku postępowania nie musi pozostawać najkrótszym i najdogodniejszym połączeniem z drogą publiczną. Zarówno na gruncie piśmiennictwa, jak i orzecznictwa podkreśla się bowiem, iż nie można utożsamiać pojęcia „odpowiedni dostęp” z pojęciem „najdogodniejszy dostęp”, co wynika m.in. z poglądu wyrażonego w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2011r. (sygn. I CSK 646/10), w którym to Sąd stwierdził, iż „Możliwość ustanowienia służebności drogi koniecznej ograniczona jest, zgodnie z art. 145 § 1 k.c., do wypadku, w którym nieruchomość nie ma odpowiedniego dostępu do drogi publicznej. Instytucja ta nie może służyć wygodzie właścicieli działki władającej, kosztem ograniczenia prawa właściciela działki obciążonej. Chodzi o odpowiedni, nie zaś o łatwiejszy dostęp do drogi publicznej. Przy orzekaniu w tym przedmiocie należy brać pod uwagę wszelkie okoliczności, określone w art. 145 k.c.” Powyższe powoduje, iż nawet przyjmując, iż określona nieruchomość nie posiada odpowiedniego dostępu do drogi publicznej, to wybór jej przebiegu ograniczony jest dodatkowymi przesłankami wskazanymi w art. 145 k.c.. W szczególności nie jest możliwe ustanowienie służebności drogi koniecznej w oderwaniu od dokonanej oceny wpływu, jaki służebność wywrze na nieruchomości obciążonej. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2005r. (sygn. II CK 205/05) „Droga konieczna ma zapewnić dostęp do drogi publicznej, a wybór jej przebiegu jest ograniczony przewidzianymi przepisami przesłankami, a więc poza potrzebami nieruchomości władającej, także jak najmniejszym obciążeniem nieruchomości, przez które droga ma prowadzić i interesem społeczno-gospodarczym. W żadnym razie nie musi to oznaczać przebiegu drogi najwygodniejszego dla właściciela nieruchomości władającej.” Przykładowo wskazać należy, iż jeżeli przeprowadzenie drogi koniecznej miałoby wiązać się ze znacznym spadkiem wartości nieruchomości obciążonych czy też miałoby uniemożliwić ich zabudowę, koniecznym może stać się wskazanie alternatywnego przebiegu służebności, mniej dogodnego dla osoby wnoszącej o jej ustanowienie, a w większym stopniu odpowiadającego właścicielom nieruchomości obciążonych. Jak podnosi, się na gruncie orzecznictwa: „Przy ustanowieniu drogi koniecznej trzeba mieć na uwadze wzajemne interesy stron, a więc nie tylko żądającego ustanowienia drogi, lecz także właściciela nieruchomości, przez którą droga ta ma przechodzić. Jeśli szkoda grożąca właścicielowi nieruchomości, mającej zostać obciążoną drogą konieczną, jest większa niż korzyści, które uzyska żądający drogi, to nie można orzec ustanowienia drogi koniecznej.” (postanowienie Sądu Najwyższego) z dnia 7 listopada 2012r. (sygn. IV CSK 423/12). Nie jest zatem możliwa (a przynajmniej nie powinna mieć miejsca) sytuacja, w której orzeczenie Sądu nie stanowi kompromisu pomiędzy interesami właścicieli nieruchomości władających i obciążonych. oraz nieruchomości obciążonej, uwzględniając wyłącznie potrzeby Wnioskodawczyń. Sąd zobowiązany jest, bowiem do zachowania równowagi pomiędzy uprawnieniem właściciela nieruchomości władającej do ustanowienia drogi koniecznej, a prawem własności przysługującym właścicielowi nieruchomości obciążonej.

Nadto zauważyć należy, iż ustanowienie drogi koniecznej nierozzerwalnie łączy się z obowiązkiem przyznania właścicielowi nieruchomości obciążonej wynagrodzenia. O ile przepisy nie precyzują jakiej wysokości wynagrodzenie ma zostać przyznane, to w przyjmuje się, iż: *„Wynagrodzenie za ustanowienie służebności drogowej ustala się według cen rynkowych; nie ma żadnych ustawowych wskazówek, jak należy określić jego podstawę. W piśmiennictwie wysuwane są różne propozycje, nie może bowiem być jednolitej zasady dla niemożliwych do przewidzenia stanów faktycznych. Jako kryteria pomocnicze wchodzi w rachubę: szczególne zwiększenie wartości nieruchomości władnącej, obniżenie wartości nieruchomości służebnej, którego źródłem jest uzyskanie przez nią prawnie gwarantowanego dostępu do drogi publicznej lub budynków gospodarskich, a wreszcie straty poniesione przez właściciela nieruchomości obciążonej, np. w postaci utraty pożytków z zajętego pod drogę pasa gruntu. W tym wypadku w drodze analogii można posłużyć się określonym w art. 13 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 205) sposobem obliczania wartości świadczeń powtarzających się w celu ustalenia podstawy opodatkowania podatkiem od spadków i darowizn.”* (Gudowski Jacek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe, WK2016).

Co do zasady wynagrodzenie za ustanowienie drogi koniecznej przyznaje się w formie jednorazowej wpłaty pieniężnej dokonywanej przez właściciela nieruchomości władnącej na rzecz nieruchomości obciążonej, tym nie mniej nie jest wykluczonym, aby owo wynagrodzenie było przekazywane na rzecz osoby uprawnionej w formie świadczeń okresowych (tak m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2012r. sygn. II CSK 371/11). Nie jest natomiast dopuszczalne uregulowanie kwestii wynagrodzenia w ten sposób, aby poszczególne raty obejmowały okres sprzed ustanowienia służebności (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2014r., sygn. V CSK 594/13). Możliwe (wyłącznie wyjątkowo) pozostaje także ustalenie, iż wynagrodzenie, o którym mowa jest w art. 145 § 1 k.c. będzie mieć charakter niepieniężny polegający w szczególności na ustanowieniu wzajemnej służebności na rzecz właściciela nieruchomości obciążonej.

Najczęściej, jeżeli stronom postępowania nie uda się osiągnąć porozumienia, co do wysokości wynagrodzenia, w toku postępowania sporządzana jest opinia biegłego, który rozstrzyga, jakie świadczenie przysługiwać będzie właścicielowi nieruchomości obciążonej. Zważyć należy przy tym, iż przyznanie wynagrodzenia pozostaje niezależne od poniesienia przez właściciela nieruchomości obciążonej szkody (związanej chociażby z obniżeniem wartości nieruchomości), na którą to okoliczność zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 8 maja 2000r. (sygn. V CKN 43/2000).

Przechodząc do wymogów formalnych wniosku o ustanowienie drogi koniecznej, to pismo wszczynające postępowanie w sprawie powinno zostać złożone na dziennik podawczy Sądu Rejonowego właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości. Jako uczestników postępowania należy wskazać właściciela lub właścicieli nieruchomości, po której przeprowadzona ma zostać służebność drogi koniecznej (konieczne pozostaje poprawne oznaczenie danych adresowych, pozwalające na dokonywanie w doku postępowanie skutecznych doręczeń). Celowym pozostaje dołączenie do wniosku dokumentów (np. odpisów z ksiąg wieczystych urzędzonych dla nieruchomości) świadczących o prawie własności do nieruchomości na rzecz których i przez które

przebiegać ma projektowana służebność. Wydaje się, iż zasadnym jest także dołączenie do wniosku opinii geodezyjnej zawierającej proponowany przebieg drogi koniecznej. Brak przedmiotowej opinii spowodowuje, iż w toku prowadzonego postępowania Sąd najpewniej zadecyduje o przeprowadzeniu oględzin nieruchomości oraz następczym sporządzeniu opinii przez biegłego geodetę, który określi warianty przebiegu drogi koniecznej. Do wniosku o ustanowienie drogi koniecznej należy dołączyć także dowód uiszczenia opłaty w wysokości 200 zł (zgodnie z dyspozycją art. 39 ust. 1 pkt. 1) ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Należy mieć jednak na względzie (co było sygnalizowane już na wstępie niniejszego artykułu), iż wpis sądowy nie jest wyłącznym wydatkiem na jaki musi być przygotowana osoba wszczynająca postępowanie. Co więcej, wpis najczęściej jest najmniejszym wydatkiem czynionym w związku ze sprawą (opinie biegłych – geodety oraz biegłego z zakresu szacowania nieruchomości mogą wiązać się z wydatkiem rzędu kilku tysięcy złotych), co powoduje, iż celowym zdaje się rozważenie możliwości wystąpienia z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych.

II. Drugą możliwością związaną już nie tyle z uzyskaniem, a potwierdzeniem prawa do poruszania się określoną drogą pozostaje uzyskanie orzeczenia stwierdzającego nabycie służebności drogi koniecznej w drodze zasiedzenia. Jak było podnoszone na wstępie postępowanie w w/w przedmiocie pozostaje możliwe do skutecznego przeprowadzenia w sytuacji upływu okresu czasu określonego w regulacji dotyczącej instytucji zasiedzenia tj. w treści art. 172 § 1 i § 2 k.c. W zależności, zatem od dobrej lub złej wiary osoby wykonującej służebność termin upływ, którego pozostaje wystarczający do skierowania wniosku o stwierdzenie zasiedzenia służebności to odpowiednio 20 i 30 lat. Jedynie pokrótce odnosząc się do problematyki dobrej i złej wiary wskazać należy, iż dotyczą one wewnętrznego przekonania osoby władającej nieruchomością lub w przypadku służebności osoby korzystającej z nieruchomości w sposób odpowiadający treści służebności. Dobra wiara, polega zatem, na pozostawaniu w przeświadczeniu o prawie do korzystania z nieruchomości. Oczywistym pozostaje przy tym, iż wspomniane przekonanie powinno wynikać z okoliczności sprawy tj. być nimi usprawiedliwione, równocześnie przyjmuje się, bowiem, iż brak aktywności, a także wynikający z niego brak wiedzy w przedmiocie prawa nie jest uznawany za okoliczność pozwalającą na ustalenie dobrej wiary. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 lipca 2015r. (sygn. I CSK 360/14), tłumaczył, iż: *„W dobrej wierze jest ten, kto powołując się na przysługujące mu prawo błędnie przypuszcza, że prawo to mu przysługuje, jeśli tylko owo błędne przypuszczenie w danych okolicznościach sprawy uznać należy za usprawiedliwione. Z kolei w złej wierze jest ten, kto powołując się na przysługujące mu prawo wie, że prawo to mu nie przysługuje albo też ten, kto wprowadzie nie ma świadomości co do nieprzysługiwania mu określonego prawa, jednakże jego niewiedza nie jest usprawiedliwiona w świetle okoliczności danej sprawy. Tym samym, dobrą wiarę wyłącza zarówno pozytywna wiedza o braku przysługującego prawa, jak i brak takiej wiedzy wynikający z braku należytej staranności, a więc niedbalstwa.”*

Wracając do rozważań dotyczących przesłanek zasiedzenia, wskazać należy, iż sam upływ 20 lub 30 lat nie gwarantuje sukcesu w postaci uzyskaniu satysfakcjonującego orzeczenia stwierdzającego zasiedzenie służebności drogi koniecznej. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w uchwale siedmioosobowego składu z dnia 9 sierpnia 2011r. (sygn. III CZP 10/11) samo spełnienie kryterium, o którym mowa jest w 172 k.c. nie powoduje samo przez się, iż wniosek będzie skuteczny, konieczne jest, bowiem, aby przy wykonywaniu prawa odpowiadającego treści służebności drogi koniecznej korzystać z trwałego i widocznego

urządzenia, o którym mowa jest art. 292 k.c. Sąd Najwyższy we wspomianej powyżej uchwale podkreślił, iż: *„Przesłanki zasiedzenia służebności gruntowych wynikające wprost z brzmienia art. 292 k.c. stwarzają też dostateczną ochronę przed możliwością zasiedzenia służebności gruntowych w przypadkach, w których posiadanie odpowiadające treści służebności jest wynikiem dobrych stosunków sąsiedzkich i opiera się o udostępnienie nieruchomości obciążonej z grzeczności, co dla praktyki jest szczególnie istotne. Funkcja ostrzegawcza związana z wykonaniem trwałego i widocznego urządzenia przez posiadacza służebności jest wówczas dla ochrony prawa własności bezprzedmiotowa.”* Tym samym wymóg korzystania z trwałego i widocznego urządzenia stanowić ma swego rodzaju ostrzeżenie dla właściciela nieruchomości obciążonej, mając równocześnie za zadanie przeciwdziałanie ewentualnym nadużyciom prawa. Zarówno Sądy powszechne, jak i Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiadały się w kwestii uznania określonych urządzeń, za urządzenia o których mowa jest w art. 292 k.c. *„Przykładem może być utwardzenie szlaku drożnego, zbudowanie mostków, przepustów, wykopanie rowów odwadniających. Urządzenie nie może polegać na utrzymaniu kolein przejazdu albo na zaniechaniu uprawy rolnej lub sadowniczej. Założenie trwałego i widocznego urządzenia ma stanowić ostrzeżenie dla zainteresowanego właściciela, że jeżeli będzie dalej tolerował korzystanie z jego nieruchomości, może dojść do jej obciążenia (zob. OTK 1999, Nr 4, poz. 78).”* (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2004r., sygn. I CK 434/03). Co istotne podkreśla się, iż samo urządzenie nie musi zostać wykonane przez osobę, która wystąpiła z wnioskiem o zasiedzenie, jednak niedopuszczalne jest powoływanie się na istnienie trwałego i widocznego urządzenia, które zostało wykonane przez właściciela nieruchomości obciążonej (tak: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2002r., sygn. V CKN 972/00).

Wartym podkreślenia jest także, iż przy ustalaniu przebiegu służebności Sąd nie kieruje się wytycznymi, jakie wiążą go w postępowaniu o ustanowienie służebności drogi koniecznej – tj. w szczególności nie rozważa interesów właścicieli nieruchomości władających i obciążonych. Powyższe wynika z faktu, iż orzeczenie wydane w toku postępowania o zasiedzenie służebności stwierdza, iż doszło do zasiedzenia służebności w określonej dacie oraz o określonym (utrwalonym w terenie) przebiegu. Tym samym nie mamy do czynienia z rozstrzygnięciem prawno kształtującym, a wyłącznie z orzeczeniem deklaratoryjnym potwierdzającym przysługiwanie prawa do wykonywania służebności drogi koniecznej.

Przechodząc do wymogów formalnych związanych z wszczęciem postępowania w przedmiocie zasiedzenia drogi koniecznej, to oczywistym pozostaje, iż w pierwszej kolejności należy precyzyjnie oznaczyć nieruchomość przez którą przechodzi „zasiadywana” służebność. Sprostanie wymogowi precyzyjnego oznaczenia najczęściej będzie wiązało się z przedłożeniem księgi wieczystej urządzonej dla nieruchomości oraz załączeniem do wniosku map ewidencyjnych obrazujących położenie działki. Koniecznym pozostaje także określenie na czym polega korzystanie z trwałego i widocznego urządzenia, a także wskazanie świadków, którzy będą w stanie potwierdzić sposób oraz czasookres korzystania z nieruchomości obciążonej. Uczestnikiem postępowania podobnie, jak w przypadku postępowania o ustanowienie służebności drogi koniecznej pozostawać będzie właściciel nieruchomości, przez którą przebiega służebność. Analogicznie także wniosek należy skierować do właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości Sądu

Rejonowego. Wpis sądowy od wniosku wynosi zgodnie z ustawą o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (art. 39 ust.1 pkt. 3)) wynosi 200 zł.

Aplikant radcowski Maria Kuczara